

Länsstyrelsen Västra Götaland  
Att: [vastragotaland@lansstyrelsen.se](mailto:vastragotaland@lansstyrelsen.se)

## Yttrande

Datum 2025-10-23

Klassificering 1.5.2

Dnr RAÄ-2025-1883

Ert datum 2025-06-09

Ert dnr 51506-2024

Avdelning Kulturmiljöavdelningen

Enhet Enheten för  
landskapsutveckling

## Yttrande om ansökan om tillstånd enligt lagen (1992:1140) om Sveriges ekonomiska zon för Energiparken Vidar med tillhörande verksamheter i norra Skagerrak

### Sammanfattning

Riksantikvarieämbetet **avstyrker** ansökan om tillstånd för den havsbaserade energiparken Vidar i norra Skagerrak, då underlaget om marinarkeologi anses otillräckligt och kunskapskravet om påverkan på kulturmiljön på havsbotten inte är uppfyllt. Områdets marinarkeologiska förutsättningar är inte tillräckligt utredda, vilket försvårar bedömningen av påverkan på kulturlämningar. Riksantikvarieämbetet anser att bolagets förslag till villkor inte möter miljöbalkens krav. Skydds- och säkerhetsavstånd måste baseras på faktiska förhållanden och omfatta alla åtgärder som kan påverka kulturlämningar.

Vad gäller påverkan på kulturmiljöer på land, kan verksamheten **tillstyrkas** om det införs ett begränsningsvillkor för vindkraftverkens höjd. En lägre höjd skulle minska den skadliga påverkan på riksintressena Koster och Kalvö-Lindö-Trossö, vars värden riskerar att försvagas om energiparken byggs som planerat.

### Ärendet

KonTiki Vind AB (nedan "bolaget") har hos regeringen ansökt om tillstånd enligt lagen (1992:1140) om Sveriges ekonomiska zon för uppförande, drift och avveckling av den havsbaserade energiparken Vidar som planeras att anläggas i Sveriges ekonomiska zon i norra Skagerrak, helt inom angränsande zon.

Ansökan omfattar som mest 91 vindkraftverk med en totalhöjd om högst 370 meter över havsytan med tillhörande transformatorstationer, plattformar och tillhörande anläggningar.

Regeringen har uppdragit åt Länsstyrelsen i Västra Götalands län att bereda ärendet inför beslut.

### Riksantikvarieämbetet

Box 1114  
621 22 Visby

Tel 08-5191 8000

E-post [registrator@raa.se](mailto:registrator@raa.se)

Org.nr 202100-1090

Bankgiro 5052-3620

### Synpunkter

Riksantikvarieämbetet **avstyrker** ansökan om tillstånd att uppföra och driva energipark Vidar eftersom bolaget inte har kompletterat underlaget vad gäller marinarkologi. Kunskapskravet är inte uppfyllt om verksamhetens valda lokalisering och påverkan på kulturmiljön på havsbotten.

Områdets marinarkologiska förutsättningar är inte tillräckligt utredda och därmed redovisade för att en påverkan på kulturlämningar kan bedömas och lokaliseringen godtas. Riksantikvarieämbetet anser att bolagets förslag till villkor inte räcker för att uppfylla miljöbalkens krav på hänsyn.

Ett skydds- och säkerhetsavstånd ska baseras på verkligheten, dvs. på ett sakligt underlag som visar faktiska förhållanden vad gäller förekomsten av kulturlämningar. Bedömningen kan inte göras enbart på ett uppskattat påverkansområde. Ett skydds- och säkerhetsavstånd ska också utgå ifrån samtliga åtgärder som kan påverka kulturlämningar. Riksantikvarieämbetet avstyrker lokaliseringen av den sökta verksamheten eftersom det är ett otillräckligt underlag för denna bedömning.

Vad gäller verksamhetens påverkan på kulturmiljöer på land inom påverkansområdet kan verksamheten **tillstyrkas under förutsättning** att det införs ett begränsningsvillkor gällande höjden på vindkraftverken enligt förslag nedan.

Riksantikvarieämbetets bedömning är att ett uppförande av energiparken Vidar skulle medföra sådana negativa effekter på de inom påverkansområdet belägna riksintressena för kulturmiljövården *Koster* [O73] samt *Kalvö-Lindö-Trossö* [O72] att dess värden riskerar att försvagas vilket innebär att riksintresset kan skadas. Riksantikvarieämbetet konstaterar dock att en lägre höjd på vindkraftverken skulle innebära en mindre skadlig påverkan. Utformningen av en verksamhet bör såväl som lokaliseringen, visa rimlig hänsyn. När alternativ utformning finns och också är rimlig, ska den utformning som påverkar miljön minst väljas.

Riksantikvarieämbetet anser därför att tillståndet bör innehålla ett begränsningsvillkor så att vindkraftverkens maximala totalhöjd får vara högst 330 meter. Begränsningsvillkoret syftar till att minimera påverkan på kulturmiljöns värden och därigenom undvika skada på riksintressena (se vidare nedan).

Riksantikvarieämbetet har också i ett antal andra tillståndsärenden som varit

aktuella under innevarande år också, med stöd av miljöbalken 2 kap. 3 §, begärt begränsning i fråga om maxhöjden, vilket har beaktats.

### **Konsekvensbedömning av kulturmiljön i bolagets MKB**

I miljökonsekvensbeskrivningens (MKB) nulägesbeskrivning av kulturmiljöer på land redovisas att två riksintressen för kulturmiljövården bedöms beröras, dvs. *Koster* [O73] och *Kalvö-Trossö-Lindö* [O72] (Avsnitt 17.4, sid. 196f).

I MKB:ns konsekvensbedömning av den planerade vindkraftparkens påverkan på riksintressen för kulturmiljövården skriver bolaget:

De närmsta områden för kulturmiljövård är Sydkoster, ca 28 km från projektområdet, och Kalvö-Trossö som ligger ca 31 km från projektområdet. Utpekade värden för kulturmiljön är småjordbruket, fisket och gårdsmiljöer. Energiparken etableras så pass långt ute till havs att det inte kommer att påverka de värdebärande egenskaperna för kulturmiljön. /.../. Det stora avståndet mellan energiparken och riksintressena gör att synbarheten generellt är låg. Sökt verksamhet bedöms inte medföra påtaglig skada på riksintresset. (a.a., sid. 197).

Bilagat MKB:n finns även en PM (bilaga Q) som har tagits fram för att möta Riksantikvarieämbetets krav på komplettering och som innehåller en fördjupad kulturmiljöanalys för de två riksintressena för kulturmiljövården, *Koster* och *Kalvö-Lindö-Trossö* som genomförts av WSP 2025.

I fråga om riksintresset *Koster* presenteras följande bedömning av värde och känslighet:

Riksintresset bedöms ha ett funktionellt och visuellt samband med havet, då närheten till havet i alla tider har präglat livet på ön. Havet har inte bara varit en källa till mat och försörjning, utan också en viktig del av den kulturella och sociala identiteten på Kosteröarna. Även badortslivet har en koppling till havet, bl.a. genom dess rekreativa värden. Utblickar mot havet och en fri horisont ingår inte bland de uttryck som finns upptagna för området, däremot bedöms de utgöra ett stödjande uttryck för riksintresset som bidrar till upplevelsen av kulturmiljön. Känsligheten för visuella förändringar i havslandskapet varierar inom riksintresseområdet och är som störst längs den västra kuststräckan och på höjdparter, där det finns möjlighet till direkta utblickar mot havet. Hela riksintresseområdet präglas av småskalighet, vilket medför en generell känslighet för storskaliga moderna inslag i närmiljön. De värdebärande uttrycken, som har en särskilt tydlig koppling till havet och skärgårdsmiljön, såsom fiskelägena som speglar hur fisket utgjort en binäring till

jordbruket, bedöms vara särskilt känsliga för visuell förändring i havslandskapet (sid. 12).

I fråga om riksintresset *Kalvö-Lindö-Trossö* presenteras följande bedömning av värde och känslighet:

Riksintresset har en tydlig koppling till havet genom det historiska nyttjandet av havet för fiske och handel, vilket uttrycks genom hamnplatser och fiskelägen samt det rumsliga sambandet mellan gårdsbebyggelse, odlingslandskapet och natur. Området är oförändrat av senare tiders exploatering, vilket gör det möjligt att uppleva den historiska dimensionen av landskapet särskilt tydligt. Både bebyggelse och landskap bevarar en mycket ålderdomlig karaktär. Utblickar mot havet och en fri horisont ingår inte bland de uttryck som finns upptagna för området, men bedöms vara stödjande uttryck för riksintresset som bidrar till förståelsen för miljöns kulturhistoriska sammanhang. /.../ Merparten av riksintressets värdebärande uttryck bedöms kunna påverkas av effekterna från vindkraftsetableringen enligt resultatet från synbarhetsanalysen (sid. 15f).

I PM Kulturmiljö (bil. Q) ges vidare följande analys av påverkan på riksintresset *Koster* respektive *Kalvö-Lindö-Trossö*:

Bedömningen utifrån analysen utförd inom ramen för detta PM visar att energiparken medför en liten effekt på delar av riksintresset där det finns höga värden och hög känslighet. Då utblickar mot havet bedöms utgöra en del i upplevelsen av kulturmiljön, riskerar möjligheten att förstå miljöns kulturhistoriska sammanhang och riksintressets värden **delvis att försvagas** (Riksantikvarieämbetets fetstil). /.../ Bedömningen är att det kulturhistoriska sammanhanget som utgör grunden för riksintressets utpekande inte kommer att förvanskas eller försvinna. Därför bedöms ingen risk för påtaglig skada föreligga för riksintresset (*Koster*, sid. 14).

Bedömningen utifrån analysen utförd inom ramen för detta PM visar att energiparken medför en liten till måttlig effekt på delar av riksintresset där det finns höga värden och hög känslighet. Då utblickar mot havet bedöms utgöra en del i upplevelsen av kulturmiljön, riskerar möjligheten att förstå miljöns kulturhistoriska sammanhang och riksintressets värden att **försvagas** (Riksantikvarieämbetets fetstil) (*Kalvö-Lindö-Trossö*, sid. 17).

#### **Riksantikvarieämbetets kommentarer och slutsats**

Riksantikvarieämbetet delar konsultens bedömning avseende den planerade vindkraftsparkens påverkan på kulturmiljövårdens riksintressen. Det innebär även att myndigheten bedömer att *Koster* respektive *Kalvö-Lindö-Trossö* kommer att påverkas på det sätt som framgår i PM Kulturmiljö (bilaga Q), dvs. att respektive områdes värden och de kulturhistoriska sammanhangen i kulturmiljöerna kommer

att försvagas. Myndigheten anser att konsekvensbedömningen i bilaga Q är väl genomförd genom att riksintressenas funktionella koppling till havslandskapet har utgjort utgångspunkt för bedömningen. Myndigheten bedömer vidare att de försvagade värdena orsakade av att förståelsen och läsbarheten av dessa värden störs, så som det beskrivs i PM:en, innebär att riksintresset riskerar att skadas, men inte i en sådan omfattning att påtaglig skada uppstår.

Det är Riksantikvarieämbetets bedömning att eftersom ett villkor om begränsning av höjden innebär en mindre skada på riksintressets värden att detta bör ge utrymme för att i tillståndet för vindkraftparken ställa villkor avseende vindkraftverkens höjd för att minimera skadan på riksintressena *Koster* och *Kalvö-Lindö-Trossö*.

Riksantikvarieämbetet bedömer att det bör vara rimligt att begränsa vindkraftverkens höjd även om det innebär ett bortfall av energiproduktionen. Bolaget har i den tekniska beskrivningen tagit fram en exempellayout där totalhöjden för vindkraftverken i ett av exemplen är angiven till en lägre höjd än 370 meter (bil. C, sid. 6). Myndigheten bedömer att kraftverk med en höjd på exempelvis 330 meter generellt kommer att upplevas som mindre dominerande i förhållande till kulturmiljön på *Koster* respektive *Kalvö-Lindö-Trossö* än kraftverk med en höjd på 370 meter och därmed också inverka mindre negativt på de utpekade värdena kopplade till småskaligheten och de historiskt långvariga sambanden med det öppna havslandskapet inom riksintressena *Koster* och *Kalvö-Lindö-Trossö*.

### **Marinarkeologi**

Riksantikvarieämbetet bedömer att med nuvarande underlag kan inte förutsättningar för att undvika påverkan på marina fornlämningar och kulturhistoriska lämningar bedömas av myndigheten. Riksantikvarieämbetets ställningstagande är därför att områdets marinarkeologiska förutsättningar behöver utredas vidare innan en eventuell påverkan på kulturlämningar kan bedömas och lokaliseringen prövas. Riksantikvarieämbetet har tidigare framfört underlagets brister i begäran om komplettering till länsstyrelsen den 26 februari 2025 (RAÄ-2025-294).

Riksantikvarieämbetet anser att bolagets förslag till villkor inte räcker för att uppfylla miljöbalkens krav på hänsyn.

### *Motivering*

Kulturmiljö ingår i miljöbalkens miljöbegrepp och i frågan om lokalisering ska miljöbalken enligt 2 kap. 6 § miljöbalken (1998:808) platsen för verksamheten väljas så att den innebär minsta möjliga intrång med hänsyn till kulturmiljön. För att kunna göra bedömningen om lokaliseringen är acceptabel och vilken hänsyn (2 kap. 3 § miljöbalken) som ska krävas är det viktigt för prövningsmyndigheten och remissmyndigheterna att sökandens resonemang och resultat går att följa samt vilka avvägningar som gjorts. Riksantikvarieämbetet ska bedöma om ett tillräckligt hänsynstagande har tagits.

Det rättsliga förhållande innebär att alla frågor om påverkan på kulturmiljön, och utredningar och hänsynskrav samt frågan om vad som händer när en lämning ändå upptäcks under arbetet, ska och måste hanteras av länsstyrelsens i sin handläggning i detta ärende enligt miljöbalken, dvs. begreppet kulturlämning används därmed även för fornlämningar och övriga lämningar och det bör noteras att miljöbalken inte har något ålderskriterium.

För att få tillstånd till att exploatera havsbotten och ett vattenområde ska sökanden visa att platsen är vald så att man gör minsta möjliga intrång med hänsyn till kulturmiljön och för detta krävs kunskap om de faktiska förhållandena på platsen, inklusive kulturmiljöer på havsbotten. Eftersom miljöbalken i huvudsak är en förprövning krävs att kunskapen (se 2 kap. 2 § miljöbalken) finns för att det ska vara möjligt att innan verksamheten eller åtgärden vidtas, dvs. i förväg, kunna bedöma vilka försiktighetsmått och skyddsåtgärder som kan behöva vidtas för att så långt det är möjligt och rimligt undvika skador på kulturmiljön.

### *Riksantikvarieämbetets begäran om komplettering*

I MKB, avsnitt 13.6, framgår att en marinarkeologisk utredning ska genomföras innan anläggningsarbeten påbörjas. Riksantikvarieämbetet noterar att en arkeologisk utredning steg 1 enligt KML, har genomförts (länsstyrelsens dnr 431-1153-2024, bilaga H.1). Den marinarkeologiska rapporten redogör för en tydlig fartygslämning, två objekt som är troliga fartygslämningar och som kan vara äldre än 1850, samt fem objekt/anomalier av troligt antropogent ursprung. För att klargöra den antikvariska statusen behövs en okulärbesiktning dvs. steg 2. Behovet av fortsatt utredning framförs även av Länsstyrelsen i Västra Götaland i bilaga H.2. Enligt bilaga H.1., har projektområdet inte karterats fullt ut med side scan sonar. De delarna har dock karterats med multibeam med lägre upplösning, vilket kan påverka möjligheterna att bedöma kulturlämningar.

Riksantikvarieämbetet konstaterar att ansökan omfattar att vidta åtgärder och bedriva verksamhet inom hela projektområdet. Det innebär att det krävs ett underlag för att bedöma hela projektområdet. Bedömningen ska innefatta om skyddsvärda lämningar berörs och i så fall hur dessa ska undvikas eller om de kommer att omfattas av åtgärder, hur de i så fall ska utredas och dokumenteras. Kunskapskravets omfattning skulle kunna begränsas genom att bolaget tillämpar försiktighetsprincipen, tillsammans med ett villkor som begränsar åtgärder i en omfattning som säkerställer att kulturlämningar inte skadas.

Riksantikvarieämbetet konstaterar att bolaget i sitt senaste yttrande (*Komplettering av ansökan*, daterat den 16 maj 2025) valt att inte föreslå ett ändrat villkor.

Ansökans förslag till villkor 14 berör marinarkologi. Riksantikvarieämbetet framförde i sitt yttrande till länsstyrelsen om kompletteringsbehov den 26 februari 2025, att villkorsförslaget behövde kompletteras/revideras för att säkerställa ett tillräckligt hänsynstagande till marinarkologi. För att kunna göra en bedömning av villkoret ansåg Riksantikvarieämbetet att ansökan behövde kompletteras med en redogörelse för bolagets definition och hur de avser att bedöma när en risk finns för att marinarkologiska lämningar påverkas, samt i vilka fall dialog med länsstyrelsen ska ske.

Det finns inget angivet säkerhets-/eller skyddsavstånd i nuvarande villkorsförslag, vilket Riksantikvarieämbetet också anser ska ingå och att bolaget därmed behövde komplettera med dessa uppgifter. Riksantikvarieämbetet framförde i kompletteringsyttrandet att bolaget behövde inkomma med ett nytt förslag till villkor 14.

Bolaget har bemött Riksantikvarieämbetets yttrande om kompletteringsbehov i *Komplettering av ansökan*, daterat den 16 maj 2025. I avsnitt 2.11.1.2 anger bolaget att de har underlag för att undvika de identifierade objekten i den fortsatta planeringen för projektet och dess detaljprojektering genom att hänvisa till den arkeologiska utredningen, steg 1 (bilaga H.1), samt länsstyrelsens meddelande om resultat (bilaga H.2). Om något av de identifierade objekten kommer att beröras av ingrepp ska samråd ske med länsstyrelsen. Bolaget föreslår att behålla villkor 14 som tidigare.

Riksantikvarieämbetet bedömer att bolagets argumentation är bristfällig. Myndigheten anser att det inte är logiskt av bolaget att hävda att de har tillräcklig grund för att undvika påverkan på befintliga eller potentiella fornlämningar, samtidigt som de menar att villkoret omfattar situationer där sådana objekt ändå kan beröras, vilket innebär en risk för påverkan. Hänsyn till denna risk kräver ett skyddsavstånd som bolaget ska respektera; det bör inte ligga i bolagets eget ansvar att försöka undvika påverkan. Eventuella åtgärder som behövs kommer inte att anses prövade inom ramen för det kommande tillståndet, utan blir i så fall en fråga för tillsynsmyndighetens hantering och kan eventuellt utgöra miljöbrott. Riksantikvarieämbetet konstaterar därför att bolagets bemötande inte möter de krav myndigheten tidigare framfört i sitt kompletteringsyttrande. Bolaget redovisar heller inte några överväganden kring när de bedömer att det finns risk för skador på lämningar eller föreslår ytterligare skyddsåtgärder, och det saknas även ett tydligt åtagande i ansökan om att lämningarna ska undantas från verksamhetsområdet och dess potentiella påverkan.

#### *Riksantikvarieämbetets kommentarer och slutsats*

För att få tillstånd till att exploatera havsbotten och ett vattenområde ska sökanden visa att platsen är vald så att man gör minsta möjliga intrång med hänsyn till kulturmiljön och för detta krävs kunskap om de faktiska förhållandena på platsen. Riksantikvarieämbetet bedömer att med nuvarande underlag kan inte förutsättningar för att undvika påverkan på fornlämningar och kulturlämningar bedömas av myndigheten.

Det finns inte ett generellt ställningstagande om säkerhets- eller skyddsavstånd, utan detta definieras bland annat av lämningens spridningsbild, påverkansområde vid anläggningsfasen, typ av botten, sedimentspridning och om strömmar beräknas förändras inom området på grund av vindkraftverkens förankring, ankarkablar och internkabelnätverk. Ett grundläggande hänsynskrav är att ett skyddsavstånd ska utgå från lämningarnas gräns, då spridningsbilden för fartygs-/båtlämningar varierar.

Bolaget har inte kompletterat ansökan enligt Riksantikvarieämbetets tidigare begäran. Lämningarna är inte antikvariskt bedömda eller avgränsade i nuvarande marinarkeologiska rapport och villkor 14 är inte ett hänsynsvillkor. Därmed saknas underlag för att kunna tillstyrka ansökan.



Detta beslut har fattats av avdelningschefen Marja-Leena Pilvesmaa efter föredragning av utredaren Maria Adolfsson. Även enhetschefen Monica Juneheim, utredaren Petra Stråkendal och handläggaren Tina Mathiesen har varit med om den slutliga handläggningen.

Beslutet har signerats elektroniskt och saknar därför namnunderskrift.